

УДК 94 (477)

**EASTERN GALICIA IN THE PERIOD OF THE FIRST WORLD WAR:
EUROPEAN HISTORIOGRAPHY****СХІДНА ГАЛИЧИНА В ПЕРШІЙ СВІТОВІЙ ВІЙНІ: ЄВРОПЕЙСЬКА
ІСТОРИОГРАФІЯ****Baran. I. V. / Баран І.В.***c.h.s., as.prof./ к.і.н., доц.*

ORCID: 0000-0002-3936-0439

*L'viv National Agrarian University, L'viv-Dubliany, V.Velykogo str., 1, 80381**Львівський національний аграрний університет, Львів-Дубляни, В. Великого, 1, 80381*

Анотація. Перша світова війна, що принесла європейським народам величезні людські жертви і руйнування, завжди займала одне з ключових місць у дослідженнях науковців багатьох країн. У статті увага приділена аналізу праць європейських істориків, які досліджують хід та події Першої світової війни які відбувалися у Східній Галичині.

Ключові слова: Східна Галичина, Перша світова війна,

Перша світова війна, що принесла європейським народам величезні людські жертви і руйнування, завжди займала одне з ключових місць у дослідженнях науковців. Тематика воєнного лихоліття 1914–1918 років відображена у тисячах наукових праць істориків, військових діячів, політологів, літераторів, психологів. Однак тогочасні воєнні події в Україні, зокрема в Галичині, на території якої в 1914–1915 рр. відбувалися найкривавіші та найбільш руйнівні бої між військами Центральних держав і Російської імперії, висвітлено ще не в повній мірі.

Історіографію по даній темі умовно поділено на дві групи – українська (воєнного і міжвоєнного періодів, радянська, сучасна і діаспорна) і зарубіжна (австрійська, німецька, польська і російська).

Загалом українські історики дуже мало приділяли увагу вивченню бойових дій під час різноманітних воєнних кампаній, що відбулися на українських землях, зокрема в Галичині. Головна заслуга у дослідженні належить німецьким, австрійським, російським і польським історикам, які сформували відповідні військово-історичні школи.

Із зарубіжньої історіографії виокремимо праці австрійських [1], німецьких [2] і польських істориків [3]. Однак найбільше нашої проблеми стосується праця Ю. Батора [4]. У ній описано всі битви, що відбувалися на території Східної та Західної Галичини, подано кількісний склад австро-угорської армії, достатньо детально показано її розміщення на території галицького краю, докладно висвітлено окремі тогочасні політичні події. Проте дуже фрагментарно подається, а здебільшого замовчується, інформація про участь у цих битвах українців, їхні дії у цей період війни.

Низка праць російських та радянських істориків першої половини ХХ століття присвячена опису війни в цілому та окремих її кампаній. Серед них перш за все необхідно відзначити праці А. Зайончковського, О. Строкова [5].

В працях А. Зайончковського проаналізовано плани війни, збройні сили, коротко висвітлено хід воєнних дій на всіх фронтах. Проте джерелознавча база

надто обмежена, використано лише опубліковані вітчизняні і зарубіжні матеріали. Воєнні події досліджуються відмежовано від суспільно-політичних і економічних умов. Це був найбільш повний опис Першої світової війни в радянській історіографії. Проте автор показав узагальнені дані щодо битв між австро-угорським і російським військом, цілком зігнорувавши участь українців. Не вдаючись до конкретного аналізу згаданої праці, відзначимо, що автор, головним чином, зосередив свою увагу на діях російської армії.

В своїх дослідженнях О. Строкова досить детально розглянув питання походження війни, хід воєнних дій на різних фронтах. Значна частина праці, чотири з п'яти розділів, присвячені військовому мистецтву у Першій світовій війні. Також О. Строков розкрив закономірності побудови збройних сил і розвитку військового мистецтва на досвіді Першої світової війни, проаналізував стан військово-теоретичної думки перед війною, бойову підготовку армій, театри воєнних дій, стратегічні плани і початковий період війни. Окремі розділи присвячено кампаніям на Західному і Східному фронтах в 1914–1918 рр. Позитивним моментом щодо нашого дослідження є опис наступу російської армії на Східноєвропейському фронті та поразки австрійських військ у Галичині в 1914 р.

У вищезгаданих працях показано окремі епізоди бойових дій, але не дано об'єктивної оцінки подіям цього часу. Власне і фундаментальна праця “История первой мировой войны” не дає відповіді на різні питання, зокрема щодо бойових дій на території Східної Галичини.

Щодо історичних праць науковців інших країн, відзначимо праці французьких, й американських дослідників, в яких дано здебільшого загальну оцінку війни, а стосовно нашої теми показано окремі аспекти бойових дій, а також кількісний склад та озброєння воюючих армій обидвох блоків — Антанти й Троїстого союзу.

Наведений огляд історичної літератури дає підстави зробити висновок, що у значній кількості праць, у яких розглянуто бойові дії та руйнування на території Східної Галичини в перший рік Світової війни, необхідним є якісно новий, комплексний підхід до проблеми. Крім того, недостатньо розробленими залишилися такі важливі питання як людські та матеріальні втрати серед мирного населення краю, політика щодо нього австрійської та російської влади, руйнації у промисловій сфері та занепад сільського господарства, проблеми біженців під час відступу російських військ, становище мешканців регіону в умовах воєнного часу.

Важливим джерелом до кращого розуміння перебігу військових дій є спогади, які містять унікальні відомості, які не відображені в офіційній літературі. До мемуарних праць про зовнішню політику, причини, початок, хід війни і вплив на них переговорів на міждержавному рівні належать спогади дипломатів та державних діячів Антанти і Троїстого союзу видані після закінчення війни. Серед зарубіжних – праці посла Англії Дж. Бьюкенена, посла Франції М. Палеолога, [6]. Вони доповнюють загальну картину, відому з джерел, багатьма невідомими документами і фактами.

Серед всіх праць виокремимо роботу французького дипломата

М. Палеолога. У своєму щоденнику 3 вересня 1914 р. він відзначив блискучий успіх росіян у Галичині, їх вступ до Львова, просування російської армії на всьому російсько-австрійському фронті. Розуміючи своє дипломатичне завдання, він прагнув утримати Росію як боездатного союзника Франції у війні проти Німеччини, Австро-Угорщини і Туреччини, спробувати не допустити у Російській імперії розвитку національно-визвольного руху, зберегти її як велику державу. М. Палеолог, описуючи фрагментарно хід бойових подій на Південно-Західному фронті, цитує висловлювання російського імператора Миколи II: “Галичина і північна частина Буковини дозволять Росії досягнути своїх природних рубежів – Карпат”. Зрозуміло, що симпатії посла були проросійськими, але його книга дає нам певне розуміння ходу бойових дій для висвітлення нашої теми.

Поряд з публікацією документальних матеріалів важливе місце займають спогади представників вищого командування німецької та австрійської армій: П. Гінденбурга, Е. Людендорфа, Е. Фалькенгайна [7].

З початком світової війни офіційна російська історіографія поповнилася новими пропагандистськими виданнями про західноукраїнські землі, зокрема про Галичину [8]. Попри наведені порівняльні статистичні відомості, в деяких з них про зміни у чисельності населення, його стан і склад за національністю (“русские занимают восточную часть края”), віровизнанням, родом занять, про сільське господарство, промисловість, кооперативні установи та управління краєм, в цих працях домінують “єдинонеделимые” тенденції “воссоединения”, “освобождения братьев славян”.

Для ознайомлення російської громадськості з новими “надбанням” підготували ряд видань, про Галичину, в яких обґрунтували приєднання до складу Російської імперії не тільки Галичини, але й Буковини та Угорської Русі (Закарпаття). Всі публікації просякнуті імперським духом. Все населення “русские”, “русский край”, нова російська область.

Російська окупація Галичини особливо активно досліджувалася польськими дослідниками, учасниками і свідками недавніх подій у перші роки після повернення краю під австрійську владу [9]. 293 дні російської окупації Львова залишили низку публікацій польських авторів, зокрема Б. Януша [10]. Цим працям властиві строга документалістика і науковий стиль. Цікаві спогади залишив один із заручників вивезених зі Львова при відступі російського війська, відомий польський історик Ю. Холодецький [11]. Його наступні праці написані з певної історичної дистанції в 1930 р. висвітлюють політику окупаційних властей, арешти, вивезення заручників. Очевидно, що дані праці носять тенденційний характер, певний суб’єктивний підхід до подій того часу, адже постійно перевірялися австрійською цензурою.

Підсумовуючи результати дослідження, відзначимо рівень документальної достовірності та історичної цінності опублікованих історичних джерел. Матеріали багатьох архівів, тогочасна література, спогади очевидців подій у поєднанні з сучасною історичною літературою дають змогу науково й неупереджено висвітлити інформацію про бойові дії, руйнування та наслідки для населення Галичини у тогочасний період.

Література:

1. Bihl W. Beitrage zur Ukraine. Politik Österreich-Ungarus 1918; Bihl W. Einige aspecte der österreichisch – ungarisch Ruthenpolitik 1914-1918; Bihl W. Die Beziehungen zwischen Österreich–Ungaru und Russland in bezug auf die galizische Frage 1908–1914; Charmoz R. Zarismus, Panslawismus, Krieg.
2. Brückner A. Die Slawen und die Weltkrieg.; Cleinow G. Das Problem der Ukraine. Rorbach P. Die Russischen Fremdvölker und wir.
3. Achmatowicz A. Polityka Rosji w kwestii polskiej w pierwszym roku Wielkiej Wojny 1914-1915; Chojnowski A. Ukraina; Dąbrowski I. Wielka wojna 1914–1918.; Holzer J., Molenda J. Polska w pierwszej wojnie światowej; Jablonska H. Dziennik z obleżonego Przemyśla. 1914-1915; Klimecki M. Gorlice 1915; Kramarz H. Samorząd Lwowa w czasie pierwszej wojny światowej i jego rola w życiu miasta; Olszański T. Pierwsza wojna światowa w Karpatach; Wierzchowski D. Pierwsza wojna światowa 1914-1918.; Żak A. Rokitna 1915; Zgórniak M. 1914–1918. Studia i skice z dziejów I Wojny światowej
4. Bator J. Wojna Galicyjska: Działania armii austro-węgierskiej na froncie polnocnym (galicyjskim) w latach 1914-1915.
5. Зайончковский А. М. Мировая война 1914-1918 гг.; Строков А. А. Вооруженные силы и военное искусство в первой мировой войне
6. Бьюкенен Дж. Мемуары дипломата; Палеолог М. Царская Россия во время мировой войны;
7. Гинденбург П. Воспоминания.; Людендорф Э. Мои воспоминания о войне. Первая мировая в записках германского полковника. 1914 - 1918 гг.; Фалькенгайн Э. Верховное командование 1914 - 1916 гг. в его важнейших решениях
8. Вергун Д. Что такое Галиция?; Дружковский В. Современная Галиция; Казанский П. Е. Присоединение Галичины, Буковины, Угорской Руси; Лазаревский В. А. Русский народ в Карпатах. Галицкая Русь в ее борьбе за свою национальную самобытность.
9. Bandrowski J. W płomieniach. Lwów w lecie 1914; Gawelec. F. Trzgdzieś trzy dni najazdy rosyjskiego.; Księga pamiątkowa i adresowa wygnanców woennych z Galcji i Bukowiny 1914-1915 oraz album pamiętkowe. Cz.1-3.; Lwów po inwazyi rosyjskiej: Wrzesień-grudzień 1914: Opowiadanie naocznego świadka; Lwów w zimie 1914-1915.; Rossowski S. Lwów podczas inwazyj (z 30 rycinami); Sopoćko J. Zarys dziaalan armij rosyjskich i austriackich (sierpień – wrzesień 1914).
- 10 Janusz B. 293 dni rządów rosyjskich we Lwowie (3. IX. 1914 – 22. VI. 1915); Janusz B. Dokumenty urzędowe okupacji Lwowa z lat 1914/15.
- 11 Cholodecki B. J. Wspomnienia z lat niedoli i niewoli 1914-1918; Cholodecki B. Lwów w czasie okupacji rosyjskiej (3 września 1914–2 czerwca 1915); Cholodecki B. J. Zakładnicy miasta Lwowa w niewoli rosyjskiej 1915-1918.

***Abstract.** The first world war that brought to the European people enormous human victims and destructions always occupied one of key places in researches of scientists of many countries. In the article paid attention to the analysis of nra scientific researches of the European historians that investigate motion and events of First world war that took place in East Galicia.*

***Key words:** East Galicia, World War I.*

Статья отправлена: 16.05.2021 г.

© Баран І.В.